

ЗМІНА ПРАВОВИХ ЗАСАД У СФЕРІ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄС

Попович Т. Г.,

*науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

У статті аналізуються нова редакція Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» та підзаконні акти, пов'язані з цим законом, що вступили в законну силу з 10 лютого 2016 року. У Законі визначається технічне регулювання як правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю).

Ключові слова: технічне регулювання, технічні регламенти, законодавство про стандартизацію, закон про технічне регулювання, знак якості, оцінка відповідності, принцип добровільності, принцип обов'язковості.

В умовах лібералізації міжнародної торгівлі основними перешкодами у торгівлі промисловими товарами з ЄС є не імпорتنі тарифи, відсутність попиту на товари українського виробництва чи перенасиченість європейського ринку, а саме технічні бар'єри. Система технічного регулювання в ЄС вважається найбільш ефективною та успішною для усунення технічних бар'єрів у торгівлі.

З 10 лютого 2016 р. набула чинності нова редакція Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності». У ньому визначається технічне регулювання як правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю). З цього часу в законодавчих актах не закріплюється та не описується поняття стандартизації. Так само не вживається та не описується поняття стандарту, технічних вимог, нормативів (у понятті стандартів) тощо. Відповідно до вимог з усунення технічних бар'єрів у торгівлі єдиним законодавчо визначеним терміном є «технічний регламент», тобто нормативно-правовий акт, в якому визначено характеристики продукції або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні процедурні положення, додержання яких є обов'язковим. Він може також включати або виключно стосуватися вимог до термінології, позначень, пакування, маркування чи етикетування тією мірою, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва. По своїй суті цей опис є майже тотожним до терміна «стандарт», що раніше закріплювався у Законі України «Про стандартизацію» (нині нечинний), – це документ, розроблений на основі консенсусу та затверджений уповноваженим органом, що встановлює призначені для загального і багаторазового використання правила, інструкції або характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів, включаючи продукцію, процеси або послуги, дотримання яких є необов'язковим. Стандарт може містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи послуги.

У них такі спільні описові ознаки:

- 1) багаторазовість застосування;
- 2) загальнодоступність;
- 3) визнання державою (нормативність);
- 4) документальне письмове закріплення спеціально уповноваженим органом;
- 5) описовий характер щодо продукції, послуг, методів чи процесів виробництва;
- 6) закріплення як обов'язкових, так і не обов'язкових вимог щодо продукції, послуг, методів чи процесів виробництва;
- 7) може бути усіченим, тобто стосуватися лише вимог до термінології, позначень, пакування, маркування чи етикетування тією мірою, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва.

Таким чином, ми можемо вести мову про фактичне заміщення одного терміна іншим, що не є особливо небезпечним чи неправильним, оскільки відповідає нашим зобов'язанням, закріпленим у міжнародних документах, та допомагає нашим товаровиробникам відійти від радянського минулого в господарській діяльності, отримавши шанс вийти на світові ринки, у тому числі ЄС.

Так само як і раніше, засадничими цілями прийняття вимог у сфері стандартизації (технічного регулювання) є захист життя та здоров'я людей, тварин і рослин, охорона довкілля та природних ресурсів, забезпечення енергоефективності, захист майна, забезпечення національної безпеки. Новим є положення, викликане обставинами та об'єктивним розвитком суспільства, про те, що технічний

регламент має стати запобіжником підприємницької практиці, що вводить споживача (користувача) в оману. При виникненні інших об'єктивних обставин законами також можуть бути визначені інші цілі прийняття технічних регламентів за умови відповідності принципам, установленим угодою Світової організації торгівлі про технічні бар'єри у торгівлі, що є додатком до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі 1994 року.

Основою технічних регламентів мають бути:

1) міжнародні стандарти, якщо вони вже прийняті або перебувають на завершальній стадії розроблення, чи їх відповідні частини, за винятком випадків, коли такі міжнародні стандарти чи їх відповідні частини є неефективними або невідповідними засобами для досягнення визначених цілей прийняття технічних регламентів, зокрема, внаслідок суттєвих кліматичних чи географічних чинників або суттєвих технологічних проблем;

2) регіональні стандарти, національні стандарти України чи інших держав, актів законодавства Європейського Союзу, інших економічних об'єднань або інших держав чи відповідні частини таких стандартів (актів законодавства).

Зазвичай технічні регламенти затверджуються законами, актами Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, але технічні регламенти, якими передбачене застосування процедур оцінки відповідності, затверджуються лише законами або нормативними актами Кабінету Міністрів України.

Сутність (зміст) технічних регламентів має зводитися до визначення видів продукції або пов'язаних з нею процесів чи методів виробництва, на які поширюється дія технічних регламентів, та в разі потреби визначення видів продукції або пов'язаних з нею процесів чи методів виробництва, на які не поширюється дія цих технічних регламентів. У тексті можуть також зазначатися технічні вимоги, яким має відповідати продукція, що вводиться в обіг, надається на ринку або вводиться в експлуатацію. Зазначені технічні вимоги можуть бути визначені як суттєві вимоги, що визначають рівень захисту суспільних інтересів та формулюються з точки зору результатів, яких необхідно досягти. Для забезпечення рівності усіх учасників ринку необхідно включати у текст технічного регламенту права та обов'язки суб'єктів господарювання, які стосуються введення продукції в обіг, надання її на ринку або введення її в експлуатацію, а в разі якщо технічними регламентами передбачене залучення до цієї діяльності інших, ніж суб'єкти господарювання, фізичних чи юридичних осіб – також їх права та обов'язки. Обов'язковою є загальна вимога щодо надання супровідної інформації про продукцію для споживачів (маркування, інструкцій з користування тощо), а також спеціальні вимоги щодо здійснення державного ринкового нагляду стосовно продукції.

Додатковими вимогами для включення до тексту технічного регламенту, яким передбачено застосування процедур оцінки відповідності, є наявність:

1) процедури оцінки відповідності, яка має або може застосовуватися для оцінки відповідності продукції технічним вимогам, визначеним у технічних регламентах, а в разі якщо така процедура затверджена іншими нормативно-правовими актами – посилення на них;

2) спеціальні вимоги до призначених органів, їх обов'язки (у разі якщо технічними регламентами передбачене застосування процедур оцінки відповідності із залученням призначених органів);

3) вимоги щодо складання, зберігання та надання органам державного ринкового нагляду декларації про відповідність та технічної документації, необхідної для оцінки відповідності продукції;

4) правила та умови нанесення знака відповідності технічним регламентам.

Технічне регулювання, передбачене Законом України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», не застосовується до:

- виробів мистецтва та унікальних виробів народного художнього промислу;
- предметів колекціонування та антикваріату;
- санітарних та фітосанітарних заходів;
- оцінки відповідності якості зерна та продуктів його переробки, насіння та садивного матеріалу згідно із законами України «Про зерно та ринок зерна в Україні», «Про насіння і садивний матеріал»;
- оцінки відповідності колісних транспортних засобів та їх частин;
- оцінки відповідності сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів, їх причепів і змінного причіпного обладнання, систем, складових частин та окремих технічних вузлів;
- заходів щодо державної експертизи у сферах криптографічного та технічного захисту інформації;
- обов'язкової оцінки відповідності послуг, що здійснюється відповідно до законодавства.

Проявом якості продукції, товарів чи послуг на ринку є відповідність їх встановленим вимогам, тобто шляхом проведення оцінки відповідності технічним регламентам. Передбачається, що проведення оцінки відповідності може бути як добровільним, так і обов'язковим. Добровільна оцінка відповідності здійснюється в будь-яких формах, включаючи випробування, декларування відповідності, сертифікацію та інспектування, та на відповідність будь-яким заявленим вимогам. Обов'язкове проведення оцінки відповідності вимогам технічних регламентів буде здійснюватися у випадках, передбачених у технічних регламентах, і шляхом застосування процедур оцінки відповідності, які визначені в таких

технічних регламентах. Для проведення оцінки відповідності вимогам технічних регламентів можуть (при добровільній) або повинні (при обов'язковій) бути залучені такі органи з оцінки відповідності:

- 1) призначені органи – органи з сертифікації, інспектування, випробувальні лабораторії;
- 2) визнані незалежні організації;
- 3) акредитовані випробувальні лабораторії виробників.

До 1 січня 2018 р. ще існує обов'язкова сертифікація продукції, що здійснюється відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» від 10.05.1993 р. № 46-93. Це означає, що з 1 січня 2018 р. вся продукція, яка наразі сертифікується та входить до Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, затверджену наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 1 лютого 2005 р. № 28, не підлягатиме обов'язковій сертифікації.

На сьогодні вже не сертифікуються в обов'язковому порядку мийні засоби, трактори малогабаритні, зварювальне обладнання, велосипеди, дитячі коляски, посуд з чорних та кольорових металів, фарфору та фаянсу, дорожні транспортні засоби, їх складові частини та приладдя, труби та балони, хімічні джерела струму та арматура трубопровідна. Надалі не будуть сертифікуватися спеціальні засоби самозахисту, засоби охоронного призначення, продукція протипожежного призначення, нафтопродукти, будівельні матеріали, вироби та конструкції, радіаційна техніка, усі види зброї та боєприпаси (крім військової), електричний транспорт.

Вважаємо за необхідне зазначити, що паралельно на Кабінет Міністрів України був покладений обов'язок до дня втрати чинності Декрету забезпечити проведення аналізу обґрунтованості запровадження оцінки відповідності окремих видів продукції, що підлягають наразі обов'язковій сертифікації, вимогам технічних регламентів та розроблення, в разі потреби, відповідних технічних регламентів. Маємо надію, що урядові структури виконують свій обов'язок і забезпечать аналіз та врегулювання цих питань. Зокрема, кожне відомство має свої зобов'язання у сфері технічного регулювання:

1) Мінекономрозвитку – промислова політика, метрологія та метрологічна діяльність (у тому числі загальна безпечність нехарчової продукції; засоби вимірювальної техніки; мірні ємності; кількість фасованого товару в упаковках; електричне та електронне обладнання, його електромагнітна сумісність; машини; прилади, що працюють на газоподібному паливі; обладнання та захисні системи, призначені для застосування в потенційно вибухонебезпечному середовищі; пересувне обладнання, що працює під тиском; продукція легкої промисловості; іграшки; мийні засоби);

2) Мінінфраструктури – автомобільний, міський електричний, залізничний, морський та річковий транспорт (у тому числі транспортні засоби, їх частини та предмети обладнання; експлуатаційна сумісність (інтероперабельність) залізничної системи; морське обладнання);

3) МОЗ – охорона здоров'я, створення, виробництво, контроль якості та реалізації лікарських засобів та медичних виробів (у тому числі медичні вироби; медичні вироби для діагностики *in vitro*; активні медичні вироби, які імплантують; лікарські засоби; косметична продукція; тютюнові вироби);

4) МВС – охорона громадського порядку, забезпечення громадської безпеки (у тому числі піротехнічні вироби; технічні засоби охоронного призначення; спеціальні засоби індивідуального захисту та активної оборони; мисливська і спортивна вогнепальна зброя; холодна зброя; конструктивно схожі із зброєю вироби для розваг і відпочинку);

5) ДСНС – цивільний захист, техногенна і пожежна безпека, гідрометеорологічна діяльність (у тому числі засоби протипожежного захисту; засоби цивільного захисту (крім виробів медичного призначення та лікарських засобів); пожежобезпечність продукції (крім видів продукції, які включені до сфер діяльності, в яких функції технічного регулювання здійснюються іншими центральними органами виконавчої влади і стосовно яких встановлені вимоги щодо пожежобезпечності);

6) Мінагрополітики – інженерно-технічне забезпечення агропромислового комплексу, сільськогосподарське машинобудування, агропромислове виробництво, рибне господарство та рибна промисловість, лісове господарство (у тому числі продукція сільськогосподарського та лісогосподарського машинобудування; вимоги до маркування, етикетування, позначень, пакування продукції сільського та рибного господарства, тваринництва, садівництва, насінництва, розсадництва, виноградарства);

7) Міненерговугілля – паливно-енергетичний комплекс (у тому числі автомобільні бензини; дизельне, суднове та котельне паливо);

8) Мінсоцполітики – соціальний захист, промислова безпека та охорона праці, поводження з вибуховими матеріалами (у тому числі ліфти; обладнання, що працює під тиском; прості посудини високого тиску; засоби індивідуального захисту; канатні дороги для перевезення пасажирів; вибухові матеріали промислового призначення; технічні та інші засоби реабілітації (крім медичних виробів та допоміжних засобів до них, на які поширюється дія технічного регламенту щодо медичних виробів);

9) Мінрегіон – будівництво, містобудування, промисловість будівельних матеріалів, житлово-комунальне господарство (у тому числі будинки, будівлі, споруди та лінійні об'єкти інженерно-транспортної інфраструктури; будівельні вироби);

10) Держенергоефективності – ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлювані джерела енергії та альтернативні види палива (у тому числі вимоги до екодизайну; енергетичне маркування; відновлювані джерела енергії та альтернативні види палива);

11) Міноборони – оборона і військове будівництво (у тому числі озброєння та військова техніка);
 12) Мінприроди – охорона навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки (у тому числі екологічна безпечність продукції, (крім видів продукції, які включені до сфер діяльності, в яких функції технічного регулювання здійснюються іншими центральними органами виконавчої влади і стосовно яких встановлені вимоги щодо екологічної безпечності);

13) Держатомрегулювання – безпека використання ядерної енергії (пакувальні комплекти для зберігання та захоронення радіоактивних відходів; закриті джерела іонізуючого випромінювання);

14) ДКА – космічна діяльність (у тому числі космічна техніка);

15) Адміністрація Держспецзв'язку – телекомунікації, користування радіочастотним ресурсом, криптографічний та технічний захист інформації (у тому числі радіообладнання, технічні засоби телекомунікацій і телекомунікаційне кінцеве (термінальне) обладнання; засоби криптографічного захисту інформації та спеціального зв'язку, процес їх створення та функціонування у складі інформаційно-телекомунікаційних систем; засоби технічного захисту інформації);

16) Мін'юст – електронний цифровий підпис (у тому числі технічні засоби та системи функціонування інфраструктури відкритих ключів).

Насамкінець зазначимо, що з 10 лютого 2016 р. набула чинності Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження форми, опису знака відповідності технічним регламентам, правил та умов його нанесення» від 30 грудня 2015 р. № 1184. Він не особливо відрізняється від знака державної системи сертифікації, але має свої особливості та вимоги:

1. Знак відповідності технічним регламентам має форму незамкненого з правого боку кола, усередині якого вміщено стилізоване зображення трилисника. Довжина розриву кола становить 0,22 його загальної довжини (або 80 градусів).

2. Зображення знака відповідності може бути плоским або рельєфним і виконується двома контрастними кольорами.

3. Висота знака відповідності не може бути менш як 5 міліметрів, якщо інше не передбачено відповідним технічним регламентом.

4. У разі зменшення або збільшення розміру знака відповідності повинні бути дотримані пропорції його форми.

Реформування правових засад технічного регулювання в Україні на підставі вимог міжнародного співтовариства є дуже позитивним сигналом про готовність України до чесних ринкових відносин та про вихід з перехідного періоду економічного розвитку, що забезпечить учасників господарських відносин справедливими конкурентними перевагами, а споживачів – продукцією, товарами (послугами), що відповідають вимогам міжнародного рівня.

Popovich T. G. Changes in legal bases of technical regulation in Ukraine according to EU requirements

This article analyzes the new edition of the Law of Ukraine "On technical regulations and assessment of conformity" and secondary legislation related to the law, which entered into legal force on February 10, 2016. The law defined technical regulations as legal regulation of relations in the definition and implementation of mandatory requirements for product characteristics or related processes and production methods, as well as verify their compliance by conformity assessment bodies and / or national market surveillance and control of non-food products certain types of state supervision (control).

Keywords: Rules, regulations, legislation on standardization law on technical regulations, quality mark, conformity assessment, the principle of voluntary, mandatory principle.

Попович Т. Г. Изменение правовых основ в сфере технического регулирования в Украине в соответствии с требованиями ЕС

В статье анализируются новая редакция Закона Украины «О технических регламентах и оценке соответствия» и подзаконные акты, связанные с этим законом, вступившим в законную силу с 10 февраля 2016 года. В Законе определяется техническое регулирование как правовое регулирование отношений в сфере определения и выполнения обязательных требований к характеристикам продукции или связанных с ними процессов и методов производства, а также проверки их соблюдения путем оценки соответствия и/или государственного рыночного надзора и контроля пищевой продукции или иных видов государственного надзора (контроля).

Ключевые слова: техническое регулирование, технические регламенты, законодательство о стандартизации, закон о техническом регулировании, знак качества, оценка соответствия, принцип добровольности, принцип обязательности.